

Ranuan lasten, nuorten ja lapsi-
perheiden
hyvinvointisuunnitelma
2017 - 2020

SISÄLTÖ

JOHDANTO.....	3
HYVINVOINNIN SEURANTA JA ARVIOINTI.....	5
LASTEN JA NUORTEN HYVINVOINNISTA RANUALLA	6
Tilastotietoja ranualaisista lapsista, nuorista sekä lapsiperheistä.....	6
Kouluterveyskysely 2013.....	17
Lapsi- ja perhekohtaisen lastensuojelun tarve.....	21
LASTEN JA NUORTEN PALVELUT RANUALLA	24
Terveyspalvelut	24
Opetus- ja koulutuspalvelut.....	25
Vapaa-aikapalvelut	26
Lasten, nuorten ja lapsiperheiden sosiaalipalvelut.....	29
YHTEISET PAINOPISTEET JA TAVOITTEET	30
Myönteisen vuorovaikutuksen vahvistaminen ja arvokasvatus	30
Arjen taidot.....	30
Ranuan kunta kaikkien kotina.....	31
POHDITTAVAKSI PÄÄTÖSTEN TEKOON.....	33

JOHDANTO

Vuoden 2008 alussa voimaan tulleessa lastensuojelulaissa edellytetään, että jokainen kunta laatii suunnitelman lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi sekä lastensuojelun järjestämiseksi ja kehittämiseksi. Suunnitelman on katettava laajasti lasten ja nuorten sekä perheiden hyvinvointiin liittyvät palvelut. Suunnitelma tulee hyväksyä kunnanvaltuustossa ja tarkistaa vähintään neljän vuoden välein. Se on otettava huomioon kunnan talous- ja toimintasuunnitelmaa laadittaessa. (Lastensuojelulaki 12§.)

Ranuan kunnan toiminta-ajatuksena on, että kunta tarjoaa kuntalaisille tasapuolisesti laadukkaat lähipalvelut sekä monipuoliset mahdollisuudet yrittämiseen. Kunnan arvoja ovat kestävä kehitys, palvelualltius, turvallisuus, oikeudenmukaisuus, luovuus ja avoimuus. Ranuan kunnassa on laadittu lasten, nuorten ja lapsiperheiden hyvinvointisuunnitelma vuosille 2010–2013. Alkuperäisen suunnitelman laadintatyössä on käytetty apuna Kuntaliiton opasta ”Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laadinta kunnissa Opas 1. Suunnitelman valmistelu” ja jo valmistuneita muiden kuntien, erityisesti Inarin kunnan, vastaavia hyvinvointisuunnitelmia. Suunnitelmaa ei ole päivitetty vuosille 2013-2016.

Lastensuojelulain edellyttämä suunnitelma on Ranuan kunnassa päätetty laatia laaja-alaisena suunnitelmana, kattamaan kaikkien ranualaisten lasten, nuorten ja lapsiperheiden palvelut ja hyvinvoinnin edistämisen. Lasten suojelu on koko kunnan asia – suunnitelma kantaakin nimeä ”*Ranuan kunnan lasten, nuorten ja lapsiperheiden hyvinvointisuunnitelma*”.

Lapsella tarkoitetaan lastensuojelulain mukaan henkilöä, joka ei ole täyttänyt 18 vuotta. Nuorella tarkoitetaan nuorisolain mukaan henkilöä, joka ei ole täyttänyt 29 vuotta. Tässä suunnitelmassa lapsella tarkoitetaan yleensä alle 13-vuotiasta ja nuorella

13–21-vuotiasta henkilöä. Suunnitelmassa aineistona käytetyissä lasten ja nuorten terveyttä ja hyvinvointia kuvaavissa tilastoissa ja tutkimuksissa ikähaarukat vaihtelevat.

Lasten, nuorten ja lapsiperheiden hyvinvointisuunnitelman tavoitteena on määrittellä tavoitteet ja suuntaviivat kunnan lapsi- ja nuorisopoliittiselle toiminnalle sekä palveluiden kehittämiseksi.

Hyvinvointisuunnitelman tarkoitus on edistää lasten, nuorten ja lapsiperheiden hyvinvointia. Tätä tarkoitustaan se toteuttaa:

- Kokoamalla ja jäsentämällä olemassa olevaa tietoa lasten, nuorten ja lapsiperheiden hyvinvoinnista ja elinoloista kuntalaisille, päättäjille ja hyvinvointi-

työtä tekeville.

- Määrittelemällä yhteiset painopisteet ja tavoitteet kunnan järjestämien palveluiden toiminnalle ja kehittämiselle.
- Edistämällä yhteisten tavoitteiden leviämistä kuntalaisten, kunnan, muiden viranomaisten ja yhteisöjen toimintaan.
- Seuraamalla ja arvioimalla suunnitelman ja siinä asetettujen tavoitteiden toteutumista.

HYVINVOINNIN SEURANTA JA ARVIOINTI

Hyvinvointissuunnitelma päivitetään jatkossa kolmen vuoden välein. Saatavilla olevaa arviointi- ja seurantatietoa verrataan asetettuihin tavoitteisiin ja mittareihin. Saatua tietoa ja kokemuksia käytetään suunnitelman tavoitteiden tarkistamiseen.

Suunnitelman laadinnassa on käytetty seuraavia tietokantoja:

- Hyvinvoinnin ja terveyden indikaattoreita (Sotkanet)
- Kouluterveyskyselyn tuloksia (THL)
- Lastensuojelurekisteriin kerättäviä tietoja (Sotkanet)
- Lasten, nuorten ja lapsiperheiden väestötietoja (Sotkanet)

LASTEN JA NUORTEN HYVINVOINNISTA RANUALLA

Tietoa lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnista löytyy useista eri lähteistä. Tiedon saatavuudessa on eroja eri-ikäisten väestöryhmien välillä. Valtakunnallista, alueellista ja paikallista tietoa on saatavilla mm. Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) ja Tilastokeskuksen vapaasti käytettävissä olevissa tietokannoista. Joka toinen vuosi Ranuan kouluissa toteutettava THL:n Kouluterveyskysely tuottaa tällä hetkellä tarkimmin hyvinvointiin, terveyteen ja elämäntapoihin liittyvää paikallista tietoa. Kouluterveyskyselyssä kerätään tietoa yläkouluikäisten ja toisella asteella opiskelevien nuorten elämäntavoista, kokemuksista omasta terveydestä ja hyvinvoinnista.

0–13 -vuotiaista ranualaisista lapsista ei ole juurikaan kouluterveyskyselyn tulosten kaltaista paikallista seurantatietoa, joka kertoisi heidän hyvinvoinnistaan. THL:n ja Tilastokeskuksen ylläpitämistä tietokannoista on saatavissa kootusti sosiaali- ja terveyspalveluiden käyttöön ja resursseihin liittyvää tietoa iän ja kotikunnan perusteella. Näiden tietojen perusteella on mahdollista tietää joitakin asioita terveydentilasta, palveluiden tarpeesta ja saatavuudesta, mutta niiden perusteella ei voida tehdä suoria johtopäätöksiä lasten ja nuorten hyvinvoinnista, elämäntavoista tai palveluiden tarpeen taustalla vaikuttavista tekijöistä.

Mitä pienemmästä lapsesta on kyse, sitä enemmän hänestä kertyy hyvinvointiin, terveyteen ja elämäntapoihin liittyvää tietoa erilaisiin asiakasrekistereihin neuvolassa, päivähoidossa, koulussa ja terveyspalveluissa. Tieto jää kuitenkin yksilötason asiakirjoihin. Eri toimialojen ja yksiköiden käyttämät tietojärjestelmät eivät ole yhteensopivia keskenään, eikä niitä voida käyttää paikallisen tiedon tuottamiseen perhe- tai väestötasolla.

Tilastotietoja ranualaisista lapsista, nuorista sekä lapsiperheistä

Tilastokeskuksen viimeisimpien tietojen mukaan ranualaisia oli vuoden 2013 lopussa 4154. Tilastojen mukaan Ranuan väestö ikääntyy. Vuonna 2014 ranualaisista oli yli 65 -vuotiaita 18,6 %, joka on kuusi prosenttia enemmän kuin vertailuvuonna 2008. Alla olevassa tilastossa vertailukohteena ovat Lapin läänin vastaavat tiedot.

Ikäluokka	Ranua	Lapin lääni
0-14 v.	19,2 % (20,9)	15,4 % (16,0)
15-64 v.	60,5 % (60,5)	66,0 % (66,6)
yli 65 v.	18,6 % (12,6)	18,0 % (13,3)
Naisia	47,3 %	49,9 %

(Tiedot 2014 ja suluisissa oleva 2008.)

Lapsiperheiden määrä on ollut jo pitkään laskussa Ranualla. Lapsiperheiden osuus (%) perheistä pienenee muuta maata nopeammin. Vuonna 2014 Ranualla syntyi 33 lasta, mikä on 12 vähemmän verrattuna vuoteen 2008. Silti Ranualla syntyy enemmän lapsia vuosittain kuin vastaavankokoisissa Lapin kunnissa. Pellossa syntyi vuonna 2014 15 lasta, Ylitorniolla 20 ja Posiolla 20.

Avioerojen määrä on Ranualla noussut vuodesta 2009, jolloin avioeroja oli vain 3,4% (Lapin läänissä tuolloin 14,1%). Vuonna 2012 avioerojen määrä kohosi Ranualla ennätyskorkeaksi, jolloin avioeroja oli 21,8 % 25–64 -vuotiailla/1 000 vastaavankäistä naimisissa olevaa kohti. Koko maan vastaava luku oli vuonna 2012 16,2 %. Ranualla avioerojen määrä asettui vuonna 2013 lähelle maan keskiarvoa. Avioerojen kasvusta huolimatta ranualaisten yksinhuoltajien lukumäärä ei ole noussut yhtä rajusti. Yksinhuoltajaperheitä oli Ranualla vuonna 2009 15,5 % ja vuonna 2014 16,4 %.

Sekä Ranuan kunnan yleinen, että lasten pienituloisuusaste on vähentynyt vuodesta 2009, vaikkakin ne ovat vielä koko maan ja Lapin lukuja korkeammat. Ranualla toimeentulotukea saaneita lapsiperheitä on kuitenkin Lapin keskitasoon verrattuna vähän. Ranualla toimeentulotukea saaneiden kotitalouksien määrä on vähentynyt vuodesta 2009 lähtien ja euromääräisestikin ranualaisten saama toimeentulotuki on alhaisempaa koko maan ja Lapin vastaaviin lukuihin verrattuna. Tilastojen valossa Ranualla on keskimäärin paljon pienituloisia perheitä, jotka kuitenkin pärjäävät ilman toimeentulotukea. Ranualla asutaan selkeästi ahtaammin mitä koko maassa ja Lapissa keskimäärin.

Lapsiperheet, % perheistä info ind. 179

	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Koko maa	40,3	40,0	39,7	39,5	39,1	38,9
Lappi	38,2	37,7	37,2	36,7	36,2	35,9
Ranua	38,0	37,7	37,1	36,7	35,7	35,5

Yksinhuoltajaperheet, % lapsiperheistä info ind. 74

	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Koko maa	20,1	20,2	20,3	20,4	20,6	20,8
Lappi	20,6	20,9	21,6	21,7	21,4	21,5
Ranua	15,5	16,1	19,0	18,4	16,8	16,4

Perheet yhteensä info ind. 2442

	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Koko maa	1,450 milj.	1,455	1,460	1,465	1,471	1,473
Lappi	50 118	49 898	49 903	49 572	49 386	48 917
Ranua	1 068	1 054	1 052	1 035	1 021	1 012

Ahtaasti asuvat lapsiasuntokunnat, % kaikista lapsiasuntokunnista info ind. 190

	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Koko maa	29,5	29,5	29,3	29,2	29,3	29,6
Lappi	31,2	31,5	31,2	30,8	31,0	31,1
Ranua	50,0	46,8	47,3	49,2	50,0	49,7

Avioeroja 25 - 64-vuotiailla / 1 000 vastaavanikäistä naimisissa olevaa info ind. 304

	2009	2010	2011	2012	2013
Koko maa	16,4	16,6	16,6	16,2	17,4
Lappi	14,1	16,0	13,9	15,1	16,8
Ranua	3,4	12,0	17,5	21,8	11,2

Lasten pienituloisuusaste info ind. 228

	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Koko maa	14,6	12,8	13,0	12,3	12,1	12,1
Lappi	19,2	16,3	16,3	15,3	14,8	14,4
Ranua	31,1	24,8	27,5	26,2	24,5	22,4

Elatustukea saaneet lapset, % 0 - 17-vuotiaista info ind. 1563

	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Koko maa	8,8	9,0	9,1	9,2	9,4	9,7
Lappi	10,5	10,4	10,4	10,7	10,8	10,6
Ranua	6,9	6,9	7,9	8,9	10,0	8,2

Kunnan yleinen pienituloisuusaste info ind. 3099

	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Koko maa	14,8	14,3	14,4	13,6	13,2	13,0
Lappi	17,9	16,9	16,9	15,7	15,0	14,6
Ranua	23,6	21,2	23,2	21,6	20,0	18,7

Ranualla on kokopäivähoidossa prosentuaalisesti vähemmän lapsia kuin Lapin läänissä ja koko maassa keskimäärin. Kuitenkin kokopäivähoidossa olevien lasten määrä on kasvanut koko tarkastelujakson ajan. Osapäivähoidossa olevien lasten määrä ei ole enää niin suuri Lapin läänin ja koko maan vastaaviin lukuihin verrattuna. Ranualla osapäivähoidossa olevia lapsia on ollut aiempina vuosina huomattavasti koko maata ja Lappia enemmän. Tällä hetkellä Ranuan kunnan alueella osapäivähoidossa olevia lapsia on vähemmän kuin Lapin maakunnassa keskimäärin.

Kunnan kustantamassa kokopäivähoidossa olleet 1 - 2-vuotiaat, % vastaavanikäisestä väestöstä info ind. 1226

	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Koko maa	34,8	35,4	36,4	35,6	35,3	35,4
Lappi	41,3	43,3	42,2	42,2	42,6	40,4
Ranua	19,1	24,7	26,2	25,5	22,3	27,0

Kunnan kustantamassa kokopäivähoidossa olleet 3 - 5-vuotiaat, % vastaavanikäisestä väestöstä info ind. 1227

	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Koko maa	62,5	62,9	63,8	64,0	63,3	63,5
Lappi	63,5	65,0	67,1	67,3	66,3	65,7
Ranua	32,9	35,8	46,1	50,3	34,9	41,8

Kunnan kustantamassa osapäivähoidossa olleet 1 - 2-vuotiaat, % vastaavanikäisestä väestöstä info ind. 1228

	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Koko maa	1,2	1,2	1,2	1,3	1,6	1,6
Lappi	2,1	1,7	2,2	2,0	2,6	4,0
Ranua	3,2	7,5	9,7	0,0	2,1	3,4

Kunnan kustantamassa osapäivähoidossa olleet 3 - 5-vuotiaat, % vastaavanikäisestä väestöstä info ind. 1229

	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Koko maa	4,1	4,1	3,8	3,9	4,3	4,3
Lappi	5,7	5,8	5,1	5,7	6,3	8,0
Ranua	8,5	8,8	17,1	5,4	11,6	4,4

Lasten erikoissairaanhoidon käynnit sekä avohoidon, lastenneurologian, että lastenpsykiatrian osalta ovat Ranualla laskeneet, kun ne ovat muualla Lapissa ja koko maassa nousseet vuosina 2009–2014. Samanlainen kehitys on myös nuorten psykiatrian avohoidon käynneissä.

Erikoissairaanhoidon avohoitokäynnit, lastentaudit / 1 000 0 - 14-vuotiasta info ind. 2469

	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Koko maa	405,8	416,1	420,3	419,1	422,7	441,6
Lappi	362,0	373,4	354,9	342,6	348,9	345,8
Ranua	358,9	305,0	267,0	256,3	274,4	257,3

Erikoissairaanhoidon avohoitokäynnit, lastenneurologia / 1 000 0 - 14-vuotiasta info ind. 2477

	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Koko maa	69,2	78,3	79,8	79,8	85,4	91,1
Lappi	70,6	54,1	70,2	75,0	73,7	82,3
Ranua	93,3	70,3	73,6	65,9	29,7	22,9

Erikoissairaanhoidon avohoitokäynnit, lastenpsykiatria / 1 000 0 - 12-vuotiasta info ind. 2483

	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Koko maa	198,5	209,0	214,3	222,1	232,1	249,4
Lappi	155,7	166,8	178,8	180,7	198,6	216,9
Ranua	71,1	56,4	46,1	70,1	48,9	54,1

Erikoissairaanhoidon avohoitokäynnit, nuorisopsykiatria / 1 000 13 - 17-vuotiasta info ind. 2484

	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Koko maa	614,8	682,1	762,4	826,2	877,1	973,2
Lappi	257,5	264,2	507,4	557,0	749,0	774,5
Ranua	348,9	225,6	216,1	97,4	207,2	189,4

Nuorten 18-24-vuotiaiden pitkäaikaisesti toimeentulotukea saaneiden osuus on laskenut Ranualla vuodesta 2009. Koko maassa se on ollut pienessä kasvussa.

Ranuan työttömyystilanne on ollut vuodesta 2009 lähtien hieman yli maan keskitason ja nuorisotyöttömyydessä on vuosittaista vaihtelua. Vuonna 2009 Ranuan nuorisotyöttömyys oli yli 19 %, josta laski vuoteen 2011 14,8 %:iin. Vuosina 2012-2013 nuorisotyöttömyys kohosi jälleen noin 18,5 %:iin ja laski jälleen vuonna 2014 15,4 %:iin.

Toimeentulotukea saaneet 18 - 24-vuotiaat, % vastaavanikäisestä väestöstä info ind. 405

	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Koko maa	14,2	14,5	14,1	14,2	14,9	15,5
Lappi	19,7	18,6	17,8	16,8	17,5	17,3
Ranua	19,7	14,3	14,8	12,1	12,8	12,9

Toimeentulotukea saaneet lapsiperheet, % lapsiperheistä info ind. 423

	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Koko maa	8,8	8,7	8,6	8,7	8,9	9,2
Lappi	11,2	10,3	10,4	9,9	10,1	9,6
Ranua	9,4	10,3	11,8	9,7	8,5	6,7

Toimeentulotuki, euroa / asukas info ind. 451

	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Koko maa	115	118	120	130	135	136
Lappi	121	115	116	121	122	115
Ranua	100	103	108	121	111	83

Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneet 18 - 24-vuotiaat, % vastaavanikäisestä väestöstä info ind. 1275

	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Koko maa	2,9	3,0	2,9	3,1	3,4	3,6
Lappi	3,8	3,4	3,3	3,3	3,7	3,4
Ranua	3,8	3,3	2,9	2,7	2,1	2,1

Toimeentulotukea saaneet yksinhuoltajamiehet vuoden aikana info ind. 2878

	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Koko maa	2 540	2 473	2 531	2 583	2 645	2 864
Lappi	115	105	116	108	115	116
Ranua			5			

Toimeentulotukea saaneet yksinhuoltajanaiset vuoden aikana info ind. 2879

	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Koko maa	25 813	25 918	25 910	25 812	26 453	27 337
Lappi	1 054	977	987	980	962	907
Ranua	13	14	13	15	13	11

Toimeentulotukea saaneet avio-/avoparit (joilla lapsia) vuoden aikana info ind. 2881

	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Koko maa	23 275	22 257	21 716	21 743	22 247	22 720
Lappi	969	849	825	703	726	661
Ranua	23	25	29	17	15	11

Toimeentulotukea lyhytaikaisesti saaneet yksinhuoltajakotitaloudet, % toimeentulotukea saaneista kotitalouksista info ind. 3038

	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Koko maa	4,8	4,7	4,8	4,6	4,4	4,4
Lappi	5,0	4,9	5,2	5,1	5,3	5,4
Ranua	4,7	3,5	4,5	6,3	6,3	4,7

Työttömät, % työvoimasta info ind. 181

	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Koko maa	10,3	10,1	9,4	9,8	11,3	12,4
Lappi	14,6	13,8	12,9	13,4	15,4	16,5
Ranua	16,1	14,4	13,7	14,4	17,8	17,5

Nuorisotyöttömät, % 18 - 24-vuotiaasta työvoimasta info ind. 189

	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Koko maa	13,8	13,0	11,9	12,4	14,6	16,0
Lappi	22,1	20,8	18,5	19,2	22,3	21,8
Ranua	19,9	16,9	14,8	17,5	18,5	15,4

Pitkäaikaistyöttömät, % työttömistä info ind. 326

	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Koko maa	15,7	20,4	23,4	24,2	25,1	27,8
Lappi	11,8	15,3	18,1	20,1	21,9	26,6
Ranua	10,5	15,1	17,7	18,7	22,6	27,3

Ranuan kunnan osalta päihdehuollon avopalveluiden asiakkaiden lukumäärät näyttävät tilastoissa pieniltä. Tämä johtuu osittain siitä, että kunnan tarjoamien avopalveluiden määrä on vähäistä, mikä näkyy sekä alhaisina avohuollon päihdepalveluiden asiakasmäärinä että alhaisina nettokustannuksina. Päihdehuollon piiriin kuuluvia asiakkaita on kunnan muissa sosiaalipalveluissa, joiden tavoitteet voivat olla osittain myös päihdehuollollisia.

Päihteiden ja päihdesairauksien vuoksi sairaaloiden tai terveyskeskuksen vuodeosastolla hoidossa olleita nuoria ei näy vuosittain tilastoissa. Terveyskeskuksesta saadun tiedon mukaan nuoria on ollut satunnaisesti hoidossa ja hoitojaksot eivät ole välttämättä tilastoituneet oikein. Ranualla päihteiden vakava ongelmakäyttö ei ole nuorten keskuudessa laaja ilmiö, vaan koskettaa vuosittain yksittäisiä nuoria.

Ranualaiset nuoret tekevät hyvin vähän rikoksia alle 15-vuotiaina. Nuorten tekemät rikokset lisääntyvät 15-17 vuoden iässä. Huomattava kasvu 15-17-vuotiaiden tekemissä rikoksissa saattaa liittyä peruskoulun päättymiseen ja uudelle paikkakunnalle muuttamiseen. Lisäksi ilman koulutuspaikkaa jääneet nuoret ovat suuremmissa syrjäytymisriskissä, mihin liittyy usein myös alttius rikosten tekemiseen.

Päihdehuollon avopalveluissa asiakkaita / 1 000 asukasta info ind. 1271

	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Koko maa	9,8	9,3	9,1	8,9	8,8	8,5
Lappi	10,2	9,2	9,2	10,2	9,0	9,1
Ranua	0,2	0,0	0,0	0,5	0,0	0,2

Päihdehuollon nettokustannukset, euroa / asukas info ind. 1273

	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Koko maa	29,9	29,7	31,2	32,9	34,8	35,2
Lappi	14,6	13,8	19,4	23,9	29,5	34,9
Ranua	3,9	4,2	3,3	5,7	11,8	18,1

Päihteiden vuoksi sairaaloiden ja terveyskeskusten vuodeosastoilla hoidossa olleet 15 - 24-vuotiaat / 1 000 vastaavanikäistä info ind. 750

	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Koko maa	2,0	1,8	1,8	1,8	1,8	1,7
Lappi	1,8	1,3	1,4	1,2	1,5	1,5
Ranua						

Päihdesairauksien vuodeosastohoitojaksot 15 - 24-vuotiailla / 1 000 vastaavanikäistä info ind. 1279

	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Koko maa	2,7	2,3	2,5	2,5	2,6	2,6
Lappi	2,5	1,7	1,7	2,0	2,3	1,7
Ranua	3,4			1,8	2,0	

Rikoksista syyllisiksi epäillyt 0 - 14-vuotiaat / 1 000 vastaavanikäistä info ind. 3893

	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Koko maayhteensä	13,5	12,9	14,3	10,8	10,1	8,9
Lappi	6,3	5,9	7,1	5,9	5,7	3,9
Ranua	4,4	0,0	8,1	0,0	0,0	0,0

Rikoksista syyllisiksi epäillyt 15 - 17-vuotiaat / 1 000 vastaavanikäistä info ind. 3894

	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Koko maa	118,3	120,0	127,5	111,4	104,7	95,9
Lappi	114,5	105,9	95,6	62,6	77,3	72,2
Ranua	58,3	98,0	158,7	37,6	32,0	44,3

Rikoksista syyllisiksi epäillyt 18 - 20-vuotiaat / 1 000 vastaavanikäistä info ind. 3895

	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Koko maa	165,8	163,1	168,8	157,9	155,9	146,9
Lappi	162,9	150,9	200,7	157,3	170,4	167,0
Ranua	387,3	126,4	159,5	111,8	41,4	120,6

Kouluterveyskysely 2013

Kouluterveyskysely 2013 toteutettiin peruskoulun 8.-9. luokkalaisille nuorille sekä lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoille. Raportissa esitetään perustulokset elinolojen, kouluolojen, koetun terveyden, terveystottumusten sekä kokemus oppilashuollon tuen muutoksista yläluokilla ja lukiossa vuosina 2004-2013. Tiedot kerätään valtakunnallisesti vertailukelpoisella menetelmällä samoissa kunnissa joka toinen vuosi. Erityistä vertailua tehdään kahden viimeisimmän vuoden aikana tapahtuneista muutoksista. Vuoden 2015 kouluterveyskysely Ranuan osalta epäonnistui, joten tässä hyvinvointisuunnitelmassa tarkastellaan vuoden 2013 tuloksia.

Elinolot: Yläkouluikäisten keskusteluvaikeudet vanhempien kanssa vähentyivät vuodesta 2010 13 %:sta 6 %:iin. Läheiset ystävyys-suhteet yleistyivät. Vuonna 2010 19 %:lla vastaajista ei ollut yhtään läheistä ystävää, kun vuonna 2013 näin koki 12 %. Lukiolaisten vanhempien tupakointi vähentyi. Huolestuttava elinoloissa tapahtunut muutos oli fyysisen uhan sekä seksuaalisen väkivallan kokemusten suuri määrä. Yläkoululaisista tytöistä 21 % ja pojista 3 % oli kokenut seksuaalista väkivaltaa joskus tai toistuvasti. Lukiolaisista tytöistä ja pojista sitä oli kokenut 22 %. Lisäksi heistä 33 % oli kokenut fyysistä uhkaa vuoden aikana.

Kouluolot: Vuonna 2010 koulun fyysiset olot koki puutteelliseksi 68 % 8. ja 9. luokkalaisista. Vuonna 2013 vastaavasti koki enää 33 %. Muutos selittynee kyselyvuosien välissä suoritetulla yläasteen remontilla. Lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista 54 % koki koulun työolot puutteellisiksi. Yläkoulun vastaajista 41 % ja lukiolaisista 31 % ei tiennyt, miten voisi vaikuttaa koulun asioihin. Koulukiusaaminen väheni yläkoulussa kyselyvuonna 12 %:sta 4 %:iin. Lukiolaisista 15 % koki tullessaan kiusatuksi vähintään kerran viikossa. Koulun työilmapiiri parani yläkoululla, mutta huonontui lukiossa. Yläkoululaisista 18 % koki koulun työilmapiirissä ongelmia. Lukiolaisista ongelmia työilmapiirissä koki 30 %.

Koettu terveys: Yläkoululaiset kokivat terveydentilansa paremmaksi kuin lukiolaiset, joista 23 % koki sen huonoksi tai keskinkertaiseksi. Yläkoululaisista terveydentilansa koki keskinkertaiseksi tai huonoksi 14 %. Vastaajista yli n. 35 % koki päänsärkyä viikoittain. Lukiolaisista 33 %:lla oli viikoittaisia niska- ja hartiakipuja. Kohdalaista tai vaikeaa ahdistuneisuutta koki yläkoululaisista 11 % ja lukiolaisista 14 %. Ylipainoisuus lisääntyi sekä lukiossa että yläasteella. Lukiolaista oli ylipainoisia 24 % ja yläkoulussa 14 %. Lukiolaisilla koulu-uupumus lisääntyi kyselyvuosien välillä vajaasta 10 %:sta 15 %:iin. Yläkoululla koulu-uupumus väheni 16 %:sta 6 %:iin.

Terveystottumukset: Yläkoululaisten syöminen koulussa on vähentynyt. Oppilaisista 40 % ilmoitti, että eivät syö koululounasta päivittäin. Aiemmin yläkoululaisista alle 20 % ilmoitti jättävänsä koululounaita väliin. Lukiolaisista kouluruuan jättää väliin 28 %. Lisäystä aiempaan kyselyyn verrattuna on 16 %. Kyselystä ilmeni, että hampaiden hoito on huonontunut sekä yläkoululaisilla, että lukiolaisilla. Yläkoululaisista jopa 44 % ja lukiolaisista 40 % ilmoitti harjaavansa hampaat harvemmin kuin kahdesti päivässä. Tupakointi ja humalahakuinen juominen on molempien osalta vähentynyt pitkällä aikavälillä. Laittomien huumeiden kokeilu on lukiolaisilla lisääntynyt 4 %:lla vuodesta 2010. Ruudun ääressä käytettiin yläkoululaisten osalta vähemmän aikaa kuin aiemmin. Lukiolaisilla puolestaan ruutuaika lisääntyi aiem-

paan nähden.

Kokemus oppilashuollon tuesta: Yläkoulun oppilaat kokivat, että kouluterveydenhoitajan, kuraattorin ja koulupsykologin vastaanotoille pääseminen oli aiempaa helpompaa. Lukiolaiset ovat kokeneet, että kouluterveydenhoitajan ja koulupsykologin vastaanotoille on aiempaa hankalampi päästä. Sen sijaan koulukuraattorin vastaanotolle pääseminen koettiin aiempaa helpommaksi. Koulunkäynnissä ja opiskelussa avun puutetta koki yläkoululaisista 7 % ja lukiolaisista 15 %. Masentuneisuuden tai ahdistuneisuuden avun hakeminen oli pysynyt yläkoululaisilla vertailuvuosiin nähden samana, lukiolaisilla lisääntynyt 2 %.

Seuraavassa esitellään tiivistetysti kouluterveyskyselystä (Kouluterveyskysely 2013) esiin nousseita erityisiä ilon- ja huolenaiheita Ranualla.

ILONAIHEET	HUOLENAIHEET
<p>Peruskoulun 8. ja 9. luokan oppilaat:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Keskusteluvaikeudet vanhempien kanssa vähentyivät • Läheiset ystävyys-suhteet yleistyivät • Koulun fyysiset työolot koettiin paremmiksi • Koulun työilmapiiri parani • Koulutyön määrä koettiin kohtuullisemmaksi • Koulukiusatuksi joutuminen vähentyi • Päivittäin koettu väsymys vähentyi • Viikoittain koetut niska- tai hartiakivut vähentyivät • Koulu-uupumus vähentyi • Ruutuaika arkipäivisin vähentyi • Kouluterveydenhoitajan vastaanotolle pää-	<p>Peruskoulun 8. ja 9. luokan oppilaat:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ylipainoisia oli enemmän • Koululounaan syöminen päivittäin vähentyi • Hampaiden harjaamista laiminlyötiin yleisemmin • Päivittäinen tupakointi lisääntyi • Fyysistä uhkaa koettiin yleisemmin • Seksuaalista väkivaltaa koettiin yleisemmin <p>Lukion 1 ja 2. vuoden opiskelijat</p> <ul style="list-style-type: none"> • Perheen yhteinen ateriointi iltaisin vähentyi • Läheiset ystävyys-suhteet vähentyivät • Fyysistä uhkaa koettiin yleisemmin

sy koettiin helpommaksi

- Koulukuraattorin vastaanotolle pääsy koettiin helpommaksi
- Koulunkäynnin vaikeuksiin saatiin yleisemmin apua
- Humalahakuinen juominen vähentyi pitkällä aikavälillä.

Lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijat:

- Päivittäinen tupakointi vähentyi
- Vanhempien tupakointi vähentyi pitkällä aikavälillä.

- Seksuaalista väkivaltaa koettiin yleisemmin
- Koulun fyysiset työolot koettiin puutteellisemmiksi
- Koulun työilmapiiri heikkeni
- Kuulluksi tuleminen koulussa vähentyi
- Koulukiusatuksi joutuminen lisääntyi
- Tietoisuus tavoista vaikuttaa koulun asioihin vähentyi
- Koettu terveydentila heikkeni
- Ylipainoisia oli enemmän
- Koululounaan syöminen päivittäin vähentyi
- Hampaiden harjaamista laiminlyötiin yleisemmin
- Liikunnan harrastaminen vapaa-ajalla vähentyi
- Ruutuaika arkipäivisin lisääntyi
- Avun saaminen koulunkäynnin vaikeuksiin vähentyi

Lapsi- ja perhekohtaisen lastensuojelun tarve

Ranualla on jo pitkään toimittu ennaltaehkäisevällä työllä lasten, nuorten ja heidän perheidensä parissa. Tämä näkyy tilastoissa muun muassa valtakunnallisia lukuja korkeampina lastensuojelun avohuollollisten tukitoimien piirissä olevina asiakkaina. Toisaalta avohuollollisten palveluiden piirissä olevien korkea asiakasmäärä saattaa näkyä valtakunnan keskitasoa alhaisempana kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten ja nuorten määränä.

Huomattavin muutos on tapahtunut vuosien 2012-2013 välisenä aikana kasvatus- ja perheneuvonnan asiakasmäärissä. Tuolloin asiakasmäärät ovat laskeneet huomattavasti. Kasvatus- ja perheneuvonta on merkittävää ennaltaehkäisevää perheiden parissa tehtävää työtä. Ehkäisevää perhetyötä sekä uuden oppilashuoltolain mukaisia palveluita on lisätty viime vuosina, mikä voi näkyä tässä kohtaa tilastoissa. Kuitenkin on hyvä tarkastella kriittisesti palveluihin ohjaamista ja ohjautumista, että olemassa olevat tukimuodot tulisi hyödynnettyä mahdollisimman tarkoituksenmukaisesti.

Kasvatus- ja perheneuvonnan asiakkaat vuoden aikana / 1 000 alle 18-vuotiasta
info ind. 1243

	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Koko maa	71	70	72	74	74	74
Lappi	78	78	80	87	83	76
Ranua	46	41	71	83	29	21

Lastensuojelun avohuollollisten tukitoimien piirissä 0 - 17-vuotiaita vuoden aikana,
% vastaavanikäisestä väestöstä (THL) info ind. 1245

	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Koko maa	5,8	6,5	6,7	7,2	7,4	7,5
Lappi	4,4	4,8	5,1	5,5	6,1	6,1
Ranua	6,7	6,4	5,8	8,6	9,9	9,5

Lastensuojelun avohuollollisten tukitoimien piirissä 18 - 20-vuotiaita vuoden aikana,
% vastaavanikäisestä väestöstä (THL) info ind. 1246

	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Koko maa	3,9	4,1	4,6	4,7	4,9	5,1
Lappi	3,5	3,7	4,2	4,0	4,6	3,7
Ranua		3,4	3,7	3,5	5,5	5,0

Kodin ulkopuolelle sijoitetut 0 - 17-vuotiaat, % vastaavanikäisestä väestöstä (THL)
info ind. 191

	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Koko maa	1,3	1,3	1,4	1,4	1,4	1,4
Lappi	1,3	1,3	1,4	1,5	1,5	1,5
Ranua	1,0	0,6	0,7	0,9	0,7	0,8

Kodin ulkopuolelle sijoitetut 18 - 20-vuotiaat, % vastaavanikäisestä väestöstä (THL)
info ind. 548

	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Koko maa	1,5	1,4	1,4	1,4	1,4	1,5
Lappi	1,7	1,6	1,4	1,3	1,4	1,5
Ranua	3,9	4,6	3,1		3,4	

Huostassa vuoden aikana olleet 0 - 17-vuotiaat, % vastaavanikäisestä väestöstä
(THL) info ind. 1077

	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Koko maa	0,9	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0
Lappi	0,9	0,9	0,9	1,0	1,0	1,0
Ranua	0,8	0,7	0,6	0,7	0,7	0,5

0 - 17-vuotiaat lapset, joista on tehty lastensuojeluilmoitus, % vastaavanikäisestä väestöstä (THL) Info 1086

	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Koko maa	4,9	5,3	5,6	6,0	6,0	5,9
Lappi	4,2	4,3	5,0	5,5	5,5	5,6
Ranua	4,8	4,0	3,6	5,4	6,0	3,9

Koulutuksen ulkopuolelle jääneet 17 - 24-vuotiaat, % vastaavanikäisestä väestöstä Info 3219

	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Koko maa	11,4	11,4	11,2	10,8	9,4	8,6
Lappi	9,7	10,2	9,9	9,4	8,3	7,5
Ranua	13,3	13,6	13,7	14,0	11,3	12,3

LASTEN JA NUORTEN PALVELUT RANUALLA

Terveyspalvelut

Ranuan terveyskeskus vastaa lakisääteisten perusterveydenhuollon palvelujen järjestämisestä kaiken ikäisille kuntalaisille. Terveyskeskuksessa toimii äitiys- ja lastenneuvola. Neuvolatoiminta on keskeinen osa ehkäisevää kansanterveystyötä, sillä se tavoittaa lähes kaikki lastaan odottavat ja alle kouluikäisten lasten perheet.

Äitiysneuvolassa seurataan äidin, sikiön ja perheen kokonaisvaltaista hyvinvointia ja järjestetään vanhemmille synnytysvalmennusta. Tavoitteena on äidin ja sikiön terveyden turvaaminen. Äitiysneuvolatoiminnan tavoitteena on myös vanhemmuuden ja perheen hyvinvoinnin tukeminen sekä perheen elintapojen terveellisyyden edistäminen. Raskauden aikana odottava äiti käy neuvolassa THL:n suositusten mukaan, useimmiten terveydenhoitajan vastaanotolla. Lääkäri tutkii äidin kaksi kertaa normaalin raskauden aikana. Synnytyksen jälkeen äitiysneuvolan terveydenhoitaja käy lapsen kotona. Sen jälkeen lapsi ja perhe siirtyvät lastenneuvolan asiakkaisiksi.

Lastenneuvolatoiminta tukee tehokkaasti perheitä ja vanhemmuutta sekä edistää lasten ja perheiden hyvinvointia. Lastenneuvolan tehtävänä on seurata ja tukea alle kouluikäisen lapsen fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista kehitystä sekä tukea vanhempia turvallisessa, lapsilähtöisessä kasvatuksessa, lapsen hyvässä huolenpidossa ja parisuhteen hoitamisessa. Lisäksi sairauksien ennaltaehkäisy ja varhaistoteaminen kuuluvat lastenneuvolan tehtäviin. Lastenneuvolassa tehdään THL:n suositusten mukaiset määräaikaistarkastukset kullekin lapselle. Osan tarkastuksista tekee lääkäri yhdessä terveydenhoitajan kanssa. Lasten neuvolakäynnillä on vuosittain sovitun mukaisesti mukana myös perhetyöntekijä. Neuvolassa lapsi saa myös rokotussuunnitelmaan kuuluvat rokotukset.

Aloittaessaan koulunkäynnin lapsi siirtyy kouluterveydenhuollon piiriin. Kouluterveydenhuolto on suunnitelmallista, oppilaskeskeistä ja kokonaisvaltaista toimintaa, jonka tarkoituksena on lasten ja nuorten terveen kasvun ja kehityksen tukeminen suunnitelmallisen terveysneuvonnan avulla. Toiminnassa painottuvat terveyden edistäminen, terveyskasvatus, terveysongelmien ennaltaehkäisy ja yhteistyö koko kouluyhteisössä sekä myös vanhempien ja huoltajien kanssa. Kouluterveydenhoitaja pitää säännöllistä sairausvastaanottoa koululla sekä tekee suositusten mukaiset terveystarkastukset oppilaille. Tarvittaessa terveydenhoitaja ohjaa oppilaita tarvittaaviin tutkimuksiin ja hoitoon muihin terveydenhoidon toimipisteisiin. Lisäksi kouluterveydenhoitaja antaa rokotussuunnitelman mukaiset rokotukset sekä osallistuu terveystarkastuksen suunnitteluun ja toteuttamiseen yhteistyössä opettajien kanssa.

Koululääkäri tekee määräaikaistarkastukset THL:n ohjeistuksien mukaan.

Perheneuvola tarjoaa lasten ja nuorten tutkimusta ja hoitoa, pari- ja perheterapiaa, perheasioiden sovittelua sekä selvittelyapua lasten huolto- ja tapaamisvaikeuksissa. Ranuan kunnan psykologi sekä sosiaalityöntekijä toimivat perheneuvolan työntekijöinä.

Lisäksi lasten ja nuorten terveystalvina Ranualla tarjotaan puheterapeutin, lasten psykiatrin ja nuorisopsykiatrian palveluita.

Opetus- ja koulutuspalvelut

Ranuan kunnassa järjestetään perusopetusta neljässä koulussa: Impiössä ja Kuhassa on vuosiluokat 1–6, Kirkonkylän koululla 1-5 ja yläkoulussa 6–9. Perusopetuksen tehtävänä on opetuksen lisäksi kasvattaminen, yhteisöllisyys ja tasa-arvon edistäminen. Vuosina 2016 – 2019 käyttöön otettava opetussuunnitelma korostaa oppilaan omatoimisuutta, tieto- ja viestintätekniiikan hyödyntämistä ja jokapäiväistä säännöllistä liikuntaa.

Kaikissa peruskouluissa annetaan oppilaille yleistä, tehostettua tai erityistä tukea oppilaan tarpeiden mukaan. Tuki voi olla yksilöllistä tai laaja-alainen erityisopettaja antaa sitä ryhmä- tai samanaikaisopetuksena. Yksilöllistettyä erityisopetusta annetaan tarvittaessa oppilaille, joilla on enemmän oppimisvaikeuksia. Vaikeimmin kehitysvammaisten oppilaiden opetus on keskitetty Kirkonkylän koululle.

Ensimmäisen ja toisen vuosiluokan oppilaille sekä muiden vuosiluokkien erityisen tuen piirissä oleville oppilaille on tarjolla aamu- ja iltapäivätoimintaa kyläkouluilla ja kirkonkylän koululla noin kolme tuntia päivässä. Lisäksi kaikissa kouluissa pyritään järjestämään kerhotoimintaa varsinaisen koulupäivän jälkeen.

Ranuan kunnassa toiseen asteen opetusta antaa lukio. Lukiokoulutuksen tavoitteena on tukea opiskelijoiden kasvamista hyviksi, tasapainoisiksi ja sivistyneiksi kansalaisiksi ja yhteiskunnan jäseniksi sekä antaa opiskelijoille jatko-opintojen, työelämän, harrastusten sekä persoonallisuuden monipuolisen kehittämisen kannalta tarpeellisia tietoja ja taitoja. Lisäksi koulutuksen tulee tukea opiskelijoiden edellytyksiä elinikäiseen oppimiseen ja itsensä kehittämiseen.

Ranuan kunnassa toimii koko kunnan opiskeluhoollon ohjausryhmä. Lisäksi kaikissa kouluissa on oma yhteisöllinen oppilashuoltoryhmä, joka vastaa oppilashuollon toteutumisesta koko oppilaitoksen tasolla sekä monialainen asiantuntijaryhmä, jonka tehtävänä on yksittäistapausten käsittely.

Oppilashuollon tehtävänä on taata jokaiselle oppilaalle mahdollisimman hyvät oppimisedellytykset. Oppilashuoltoryhmissä on opetuksen, terveydenhuollon ja sosiaalitoimen edustajat. Kunnassa on laadittu oppilas- ja opiskelijahyvinvoinnin käsikirja, joka on osittain sisällytetty päivitettyinä perusopetuksen sekä lukion uusiin opetussuunnitelmiin. Lisäksi Ranuan kunnassa on monialainen SILTA -työryhmä, jonka tehtävänä on tukea ranualaisia nuoria sekä vaikuttaa ranualaisten nuorten palveluiden toimivuuteen.

Nuorten ja lasten asioita varten Ranuan kuntaan on perustettu nuorisovaltuusto ja jokaisessa koulussa on oppilaskunta ja sen valitsema oppilaskunnan hallitus. Nuorisovaltuusto edistää kaikkien ranualaisten nuorten etuja, ja oppilaskunnat vaikuttavat kouluissa. Perusturva-, sivistys- ja teknisessä lautakunnassa on nuorisovaltuuston edustajilla oikeus osallistua kokouksiin. Lasten ja nuorten osallisuuden lisäämisen tavoitteena on tulevaisuudessa aktiiviset kansalaiset.

Kansalaisopisto tarjoaa kaikenikäisille kuntalaisille mahdollisuuden kehittää itseään sekä tutustua uusiin ihmisiin ja ilmiöihin. Monipuolinen kurssitarjonta sisältää lapsille ja nuorille suunnattuja kieliopintoja, taito- ja taideaineita, ja kaikilla opinnoista kiinnostuneilla on mahdollisuus vaikuttaa kurssitarjontaan. Kansalaisopisto järjestää taiteen perusopetusta.

Ranuan kirjasto tarjoaa kuntalaisille monipuoliset ja ajanmukaiset palvelut. Asiakkaiden käytössä on laaja aineistotietokanta, kirjastohenkilökunnan asiantunteva opastus, verkko- ja kaukolainapalvelumahdollisuudet sekä tiedonhakupalvelut. Asiakastietokoneet, lehtilukusali sanoma- ja aikakauslehtineen palvelevat myös ranualaisia lapsia ja nuoria., Kirjastossa on näyttely-, työskentely- ja oleskelutiloja. Kirjastoauto palvelee sivukylien koululaisia ja nuorisoa sekä kirjavinkkaukset kaikkia oppilaitoksia.

Vuodesta 2016 lähtien Ranualla on järjestetty ja tullaan järjestämään maahanmuuttajille perusopetukseen valmistavaa opetusta sekä aikuisten perusopetusta.

Vapaa-aikapalvelut

Ranuan kunnassa vapaa-aikatoimenjohtaja vastaa kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopalveluista sekä kansalaisopistosta. Lisäksi vapaa-aikatoimessa työskentelee vakituisesti vapaa-aikatoimenohjaaja sekä määräaikaisia työntekijöitä leireillä sekä muissa ohjaustehtävissä. Vuoden 2016 alusta vapaa-aikatoimessa työskentelevät myös etsivä nuorisotyöntekijä ja nuorten työpajalla ryhmävalmentaja sekä kaksi 3-vuotisen työpajahankkeen työntekijää.

Etsivän työn tehtävänä on auttaa alle 29-vuotiaita nuoria, jotka ovat koulutuksen tai työmarkkinoiden ulkopuolella tai jotka tarvitsevat tukea saavuttaakseen tarvitsemansa palvelut. Etsivä nuorisotyö perustuu vapaaehtoisuuteen ja tarjoaa tukea vain, jos nuori sitä itse haluaa. Toiminnan avulla nuori saa mahdollisuuden löytää ne tarjolla olevat palvelut, joiden avulla hän pääsee eteenpäin.

Nuorten työpajatoiminta on osana Ranuan kunnan nuorten palveluita. Työpaja on osa kunnan työllistämisyksikköä ja tarkoitettu ranualaisille nuorille, joilla ei ole opiskelu- tai työpaikkaa. Työpajalla nuori saa tarvitsemaansa henkilökohtaista tukea ja ohjausta koulutukseen, työelämään ja itsenäistymiseen liittyvissä kysymyksissä. Nuori pääsee nuorten työpajalle esimerkiksi etsivän nuorisotyön, TE-toimiston, sosiaalitoimen tai oppilaitoksen kautta tai ottamalla itse yhteyttä nuorten työpajan ryhmävalmentajaan.

Kunnallisen kulttuurityön tehtävänä on edistää, tukea ja järjestää kulttuuritoimintaa kunnassa. Vuosittain Ranualla järjestetään kulttuuritoimen ja paikallisten toimijoiden yhteistyönä runsaasti erilaisia kulttuuritilaisuuksia ja -tapahtumia, esimerkiksi konsertteja, elokuvaesityksiä, taidenäyttelyitä sekä teatteriesityksiä ja -matkoja. Ranuan kunta on myös mukana Lapin lasten kulttuuriverkostossa, jonka kautta pystytään tuottamaan vuosittain noin 40 alle 18-vuotiaiden kulttuuritapahtumaa. Lasten ja nuorten kulttuuritapahtumien saavutettavuuden takaamiseksi suurin osa kulttuuritapahtumista toteutetaan koulupäivien ja varhaiskasvatuksen aikoina.

Ranualla toimii myös kunnan hallinnoima Lapin musiikkiopiston sivutoimipiste, joka tarjoaa opetusta huilun-, kitaran-, hanurin- ja pianonsoitossa sekä yksinlaulussa. Musiikkiopiston sivutoimipiste on lakkaamassa, mutta jatkossa opiskelijoilla on mahdollisuus hakea musiikkiopistostipendejä. Kulttuuritoimi avustaa paikallisia kulttuuritoimintaa harjoittavia ja tuottavia yksityisiä, yhteisöjä ja vapaita toimintaryhmiä myös kohde- ja erityisavustuksin.

Kunnan liikuntatoimen keskeisenä tehtävänä on liikunnan ja muun terveyttä edistävän fyysisen aktiivisuuden edistäminen. Liikuntatoimi kehittää paikallista ja alueellista yhteistyötä sekä terveyttä edistävää liikuntaa tarjoamalla liikuntapaikkoja eri toimijoille. Liikkuva iltapäivä -toiminta tarjoaa 6-18 -vuotiaille liikuntakerhoja, liikuntapainotteisia retkiä ja tapahtumia etenkin koulujen loma-aikoina.

Ranuan kunnan alueella on noin 30 liikunta- ja ulkoilupaikkaa, jotka sijaitsevat eri puolilla kuntaa ja ovat pääasiassa ulkoliikuntapaikkoja, kuten pallo- ja luistelukenttiä, urheilukenttä, jäähalli, kiekkokaukaloita, ulkoilureittejä, kuntoratoja ja valaistuja latuja. Liikuntapaikkojen käyttövuoroista ja toiminnasta vastaa vapaa-aikatoimi ja kunnossapidosta tekninen toimi. Sisäliikuntatiloina käytetään

koulujen liikuntasalien lisäksi Ranuan Peuran omistamaa urheilutaltoa, jonka yhteydessä on kaksi kuntosalia.

Nuorisotoimen tehtävänä on tukea nuorten kasvua ja itsenäistymistä, edistää nuorten aktiivista kansalaisuutta, osallisuutta ja nuorten sosiaalista vahvistamista sekä parantaa nuorten kasvu- ja elinoloja. Koulujen loma-aikoina nuorisotoimi järjestää retkiä sekä kesäisin leirejä, tapahtumia ja uimakouluja. Ranuan kunnan nuorisotoimen kansainvälinen toiminta on vilkasta: nuorisotoimi toimii sekä vastaanottavana että lähettävänä tahona EVS -vapaaehtoisille sekä järjestää kansainvälisiä nuorisovaihtoja. Nuorisotoimi järjestää myös teemoitettuja tapahtumia ja yhteistyössä nuorisovaltuuston kanssa Yösählyturnauksia. Nuorisotila Monkkari tarjoaa ohjattua ja valvottua toimintaa nuorille elokuusta toukokuun loppuun. Monkkari on avoinna viisi päivää viikossa (ti-la). Perjantai- sekä lauantai-iltaisin tilat ovat avoinna klo 23.00 saakka. Ranuan bänditilat sijaitsevat Pappilantiellä entisen yläkoulun verstaan takana. Entinen talonmiehen asunto on pieni, mutta käytännöllinen harjoittelupaikka ranualaisille bändeille.

Vapaa-aikatoimen toiminta on ennaltaehkäisevää kasvatustyötä ja 100% lisäaineeton -teema on läsnä kaikessa. Lisäksi tuetaan vuosi-, erityis- ja kohdeavustuksin paikallisia nuorisoyhdistyksiä sekä nuorten vapaita toimintaryhmiä.

Ranualla toimii vuonna 2002 perustettu poliittisesti sitoutumaton Nuorisovaltuusto. Nuorisovaltuusto (Nuva) on nuorten vaikuttamiskanava heitä koskevissa asioissa kunnan päätöksenteossa. Tarkoituksena on edistää nuorten osallistumis-, vaikuttamis- ja toimintamahdollisuuksia Ranualla. Nuorisovaltuusto järjestää omia tapahtumia ja osallistuu yhteistyössä eri tapahtumiin mahdollisuuksien mukaan. Nuorisovaltuusto on keskeinen toimija nuorten ja päättäjien keskustelutilaisuuksissa.

Ranuan kunta on mukana Lapin AVI:n koordinoimassa alueellisessa nuorisotiedotusportaali LaNutissa (www.lanuti.fi). Portaalista löytyvät kaikkia Lapin nuoria koskevat asiat, esimerkiksi tietoa opiskelusta, työelämästä, asumisesta, kansainvälisyydestä ja vapaa-ajan toiminnoista sekä jokaisen kunnan omat sivustot, joilla esitellään paikallista nuorisotyötä ja -toimintaa sekä kerrotaan paikallisista tietopalveluista. Lapin nuorisoportaalissa on aloitekanava, jonka kautta nuorilla on mahdollisuus osallistua paikallista ja alueellista nuorisotyötä ja -politiikkaa koskevien asioiden käsittelyyn sekä tulla kuulluksi heitä koskevissa asioissa. Aloitekanavan kautta myös päättäjät voivat kerätä nuorilta palautetta ja mielipiteitä heitä koskevista asioista.

Lisäksi paikalliset yhdistykset, kuten 4H, Partio, MLL ja urheiluseurat sekä seurakunnan lapsi-, nuoris- ja diakoniatyö järjestävät toimintaa lapsille, nuorille ja hei-

dän perheilleen.

Moniammatillinen ohjaus- ja palveluverkosto, Silta, on merkityksellinen nuorten kanssa toimivien tahojen yhteistyöverkosto. Silta -työryhmä kokoontuu vähintään neljä kertaa vuodessa ja siellä on edustettuina kunnan eri hallintokunnat, poliisi, TE -toimisto, seurakunnan nuorisotyö ja 4H -järjestö.

Lasten, nuorten ja lapsiperheiden sosiaalipalvelut

Lasten, nuorten ja perheiden palveluiden tarkoituksena on vahvistaa vanhemmuutta ja lisätä perheiden hyvinvointia sosiaalihuoltolain mukaisin palveluin. Palveluilla tuetaan lasten, nuorten sekä perheiden turvallisten ihmissuhteiden ylläpitämistä ja vaikutetaan suotuisiin kasvuolosuhteisiin. Palveluiden tavoitteena on vahvistaa perheiden omia voimavaroja niin, että palvelut jäävät tilapäisiksi. Siksi palveluita pyritään tarjoamaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa.

Kasvatus- ja perheneuvonta tarjoaa tukea perheille lasten ja nuorten kasvuun ja kehitykseen, vanhemmuuteen ja kasvatukseen sekä perheen ihmissuhteisiin liittyvissä asioissa. Perhetyön tarkoituksena on auttaa, tukea ja ohjata lapsiperheitä arjen sujuvuudessa, vanhemmuudessa ja lasten huolenpidossa. Perhetyö voi olla osa lastensuojelutyötä, mutta sitä tarjotaan myös ilman lastensuojelun asiakkuutta ennaltaehkäisevällä työotteella.

Lapsella on oikeus turvalliseen ja virikkeitä antavaan kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun. Lastensuojelun tarkoituksena on turvata nämä oikeudet vaikuttamalla yleisiin kasvuoloihin ja tukemalla vanhempia lasten kasvatuksessa sekä tekemällä perhe- ja yksilökohtaista työtä.

Lastenvalvojan palveluita ovat isyyden selvittäminen, lasten huoltoon, asumiseen, tapaamiseen ja elatukseen liittyvät sopimusneuvottelut ja sopimusten vahvistaminen. Lisäksi lastenvalvoja arvioi tarvetta tuetun tai valvotun tapaamisen järjestämiseen sekä tarvittaessa järjestää tällaiset tapaamiset.

Vammaispalveluilla ja kehitysvammaisten palveluilla tuetaan vammaisen lapsen ja tämän perheen mahdollisimman normaalin arjen toteutumista. Palvelujen tavoitteena on lapsen ja perheen mahdollisimman omatoiminen suoriutuminen vammasta ja sairaudesta riippumatta. Palvelut järjestetään vammaispalvelulain sekä erityis- huoltolain perusteella.

YHTEISET PAINOPISTEET JA TAVOITTEET

Myönteisen vuorovaikutuksen vahvistaminen ja arvokasvatus

Kouluterveyskyselyssä nousi vahvasti esille nuorten fyysisen, seksuaalisen ja henkisen väkivallan kokemukset. Lapset ja nuoret tarvitsevat aikuisen ohjausta sosiaalisissa taidoissa ja tunnetaidoissa niin kodeissa kuin kouluissakin. Koulujen toimintakulttuureissa tulisi kiinnittää entistä enemmän huomiota hyvien käytöstapojen huomioimiseen ja sitä kautta niiden vahvistamiseen, myönteiseen vuorovaikutukseen sekä nuorten kuulluksi tulemiseen. Kouluissa tulee lisätä lasten tietoisuutta yhteiskunnan arvoista, normeista ja omista oikeuksista.

Koteja tulee ohjata tähän suuntaan ja näin pyrkiä vahvistamaan kodeissa tapahtuvaa myönteistä vuorovaikutusta mahdollisimman varhaisessa vaiheessa neuvolassa, varhaiskasvatuksessa ja koulussa. Vaikka rajat ovat ensiarvoisen tärkeitä luomaan lapselle turvallisuutta, tulee koteja ohjata siirtymään rangaistuskeskeisistä kasvatuskäytännöistä enemmän ohjaavaan ja myönteisen toiminnan huomioivaan kasvatukseen. Samalla rajojen asettamisessa tulee miettiä keinojen kohtuullisuutta lapsen ikä ja kehitys huomioiden. Keinoina tähän voivat olla esimerkiksi erilaiset huoltajien vertaisryhmät ja huoltajaillat, joissa on mahdollisuus pohtia vanhemmuutta ja jakaa hyviä kasvatuskasvinkkejä ja -käytänteitä. Kotien myönteisen vuorovaikutuksen vahvistamiseen tulisi kiinnittää erityistä huomiota kaikissa kunnan palveluissa.

Arjen taidot

Arjen taitoihin kuuluvat muun muassa terveellisten elämäntapojen noudattaminen, monipuolinen ja riittävä ravinto, omasta hygieniasta huolehtiminen, riittävä liikunta sekä ihmissuhteiden ylläpitäminen.

Perheet tarvitsevat kokonaisvaltaisesti tietoa arjen taidoista sekä miten lasta ohjataan näiden taitojen opetteluun. Tietoa ja ohjausta tulee antaa perheelle jo äitiysneuvolasta alkaen. Perheille, jotka tarvitsevat arjen taitojen opetteluun paljon tukea, tulee varmistaa riittävä ohjaus. Heidän kanssaan työskenneltäessä tulee pyrkiä tiiviiseen yhteistyöhön muiden toimijoiden, kuten lapsiperheiden kotipalvelun ja perhetyön kanssa. Matalan kynnyksen palveluiden resursointiin tulee kiinnittää erityistä huomiota.

Varhaiskasvatuksessa ja koulussa arjen taitojen omaksumista tulee tukea esimerkiksi erilaisten vanhempia osallistavien kotitehtävien avulla. Tehtävissä tulee kiin-

nittää erityistä huomiota vuorokausirytmiiin, ruutuaikaan, ravintoon, liikuntaan, hygieniaan sekä vanhemman myönteiseen vuorovaikutukseen lapsen kanssa.

Liikuntaa voi lisätä helposti esimerkiksi kulkemalla koulumatkat sekä vapaa-ajalla tehtävät matkat kävellen tai pyöräillen. Koulussa arkiliikunnan lisäämiseen voidaan ohjata kannustuksen keinoin. Esimerkiksi erilaiset ”liikuntapassit” motivoivat lapsia liikkumaan myös vapaa-ajalla. Liikuntaan ohjaavien tietoteknisten sovellusten käyttämisestä tulee hyödyntää mahdollisuuksien mukaan, myös kouluajana.

Kouluterveyskyselyn mukaan lasten ja nuorten hampaiden hoidon laiminlyönti on lisääntynyt aiemmasta. Hammashoitajan tekemät kouluvierailut kouluilla ovat tarpeellisia jatkossakin. Hampaiden hoidosta tulee keskustella myös yläkouluikäisten nuorten kanssa. Vanhemmat tarvitsevat lisää tietoa riittävästä hygieniasta.

Kouluajoina ruokailuun osallistuminen on yksi merkittävä tekijä riittävän ravinnonsaannin turvaajana. Erityisesti yläkouluikäisten kouluruokailuun osallistumista tulee lisätä. Nuorten kanssa tulee kotona keskustella ruokailuun osallistumisen tärkeydestä. Lapsilla ja nuorilla tulee olla mahdollisuus antaa palautetta ruoasta ja vaikuttaa ruokailun sisältöön mahdollisuuksien mukaan.

Kaikessa perheiden kanssa tehtävässä työssä, myös arjen taitoihin ohjaamisessa, tulee tehdä tarvittaessa riittävää ja hallintorajat ylittävää yhteistyötä eri toimijoiden kanssa.

Ranuan kunta kaikkien kotina

Kaikissa kunnan toiminnoissa tulee kiinnittää huomiota päätösten ja toimenpiteiden yhteisöllisiin vaikutuksiin. Lasten ja nuorten osallisuutta ja kuulumista koko kunnan yhteisöön tulee tukea. Keskeisinä asioina on kiinnitettävä huomiota lasten ja nuorten kuulluksi tulemiseen heitä koskevissa asioissa, erilaisuuden hyväksymiseen ja yhteisöihin mukaan pääseminen. Nuorten kuuleminen on tärkeää, vaikka heidän toiveitaan ei voitaisikaan toteuttaa sellaisinaan. Keskeistä on, että nuoret voivat keskustella heitä koskevista asioista ja kokea, että heidän mielipiteensä on kuultu ja se huomioidaan päätöksiä tehtäessä.

Keinona on jo olemassa olevien lasten ja nuorten osallisuutta vahvistavien vaikutuskanavien painoarvon lisääminen. Tällaisia kanavia ovat muun muassa nuorten kuulemistilaisuudet, nuorisovaltuusto, koulujen oppilaskuntien hallitukset. Erityisesti koulujen oppilaskunnan hallitusten kokoonpanossa on kiinnitettävä huomiota siihen, että kaikista luokista on hallituksessa edustaja. Oppilaskunnan toiminnasta vastaava opettaja on keskeisessä asemassa. Oppilaskuntien toiminnan osalta on

syytä kiinnittää huomiota toiminnallisiin ja yhteenkuuluvuutta painottaviin toimintamuotoihin.

Lasten ja nuorten yhteisöllisyyden kokemusta voidaan vahvistaa muun muassa hyvien käytöstapojen avulla. Hyviä käytöstapoja voidaan vahvistaa kaikissa kohtaamisissa niin lasten, nuorten kuin aikuistenkin kanssa. Aikuisten tulee näyttää esimerkkiä hyvissä käytöstavoissa – kohdella toista ihmistä kunnioittavasti. Kaikilla lasten ja nuorten kanssa työskentelevillä on velvollisuus puuttua tilanteeseen havaitessaan kiusaamista, syrjintää tai muuta epäasiallista toimintaa. Laajemmassa mittakaavassa velvoite puuttua tilanteeseen on jokaisella aikuisella.

POHDITTAVAKSI PÄÄTÖSTEN TEKOON

Tilastotietojen sekä kouluterveyskyselyn tuloksia tarkasteltaessa kokonaisuutena on havaittavissa useita myönteisiä kehityskulkuja Ranuan kunnan lasten ja nuorten hyvinvoinnin osalta. Tilastoissa näkyvät myönteiset ja osittain muusta maasta poikkeavat kehityssuunnat kertovat osittain kunnan palvelujärjestelmien toimivuudesta ja riittävästä resursoinnista hyvinvointia vahvistaviin palveluihin. Päätöksenteossa tulee jatkossakin huomioida riittävät resurssit lasten, nuorten ja perheiden palveluissa. Toimivien peruspalveluiden vaikutus näkyy muun muassa lasten pienituloisuusasteen vähentymisenä, lisääntyneenä päivähoitoon osallistumisena, alhaisempina lastensuojelun kustannuksina sekä lasten ja nuorten psykiatrisen hoidon vähäisempänä tarpeena.

Ranualaista hyvinvointia tukee riittävä resursointi matalan kynnyksen palveluihin, moniammatillinen yhteistyö ja riittävä aikaresurssi yhteistyön tekemiseen eri toimijoiden kesken. Lisäksi henkilöstön osaamisen vahvistaminen ja ylläpitäminen ovat avainasemassa laadukkaiden palveluiden varmistamiseksi. Ranualla tulee kiinnittää huomiota huolen puheeksi ottamiseen varhaisessa vaiheessa, puuttua hankaliin tilanteisiin sekä huolehtia mahdollisimman varhain riittävät tukitoimet tilanteen kohentamiseksi.